

Bornstraat
Velsen-Noord

velsen - Wat weten de inwoners van Velsen over de straat waarin zij wonen? Kennen zij de oorsprong van de naam? Bij Planetenweg, Kastanjestraat en vele andere namen kan de oorsprong snel bedacht worden, maar bij andere straten ligt het soms wat minder voor de hand. In deze serie belichten we elke week één straat in Velsen. Deze keer: de Bornstraat in Velsen-Noord.

Raadsbesluit 13 juli 1946 no. 6

Toen na de tweede Wereldoorlog aan de nieuw gebouwde straten in Velsen-Noord namen gegeven moesten worden, besloot de gemeenteraad op 13 juli 1946 aan enkele straten namen van voormalige, in het ambacht Velsen fungerende schouten te verbinden. Een zijstraat van het Stratingplantsoen (verzetsheld) is vernoemd naar Cornelis Born. Hij was 1685 tot 1699 schout, benoemd door de Staten van Holland. Uit het Lidmaten en Attestatieboek van de Nederlands Hervormde Gemeente Velsen 1685 – 1802 is verder bekend dat Cornelis Born als lidmaat aangenomen is door dominee Joh. Menso op 4-10-1685 na belijdenis, en is overleden (obiit) in 1699. Tevens is vermeld in voornoemd boek dat hij gehuwd was met Hendrickje van Lauwerenberg, die met attestatie (attestatie = getuigschrift van lidmaatschap der kerk en zedelijke levenswandel) vanuit 's Gravenhage op 2-10-1685 tot lidmaat in Velsen is aangenomen en in 1700 met attestatie weer naar 's Gravenhage is vertrokken. Een nieuw aangekomen dominee treft op de lijst van lidmaten in de kerk van Velsen bij zijn aantreden op de 23^e november 1687 aan: *In de buert van de kerk* Cornelis Born, officier, en zijn vrouw!

Dominee Joh. Menso was predikant te Castricum en Heemskerk alvorens hij in 1681 beroepen werd in Velsen; hij bleef dit tot zijn benoeming te Reenen (Rhenen?) in 1687.

De kleinste rechtsgebieden in de Middeleeuwen waren de ambachten (nu gemeenten). Het recht om rechtspraak en bestuur uit te oefenen, was in handen van de ambachtsheer. De ambachtsheer had dit recht in leen van de graven van Holland en Zeeland. Het ambacht Velsen was van 1255 tot 1679 in handen van de familie Brederode. Toen Wolfert van Brederode in 1679 kinderloos stierf, kwam het ambacht toe aan de Staten van Holland.

De raden en meesters van de rekening van de domeinen te 's-Gravenhage deden van 1679 tot 1722 de benoemingen die eigenlijk de ambachtsheren moesten doen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij de in Velsen onbekende inwoner van 's-Gravenhage Cornelis Born als schout te Velsen benoemden.

In 1722 verkochten de Staten van Holland het ambacht met "de Santpoort en de duinen" aan de Amsterdamse patriciër Gerard Corver, die zich toen dus heer van Velsen mocht noemen en zich daarmee het recht verwierf een schout te benoemen.

In de Franse tijd (1795 – 1813) werden bij staatsregeling de ambachts-/heerlijkheidrechten afgeschaft. Na de Franse tijd werd dit besluit teruggedraaid, maar met de grondwetswijziging van 1848 werden de rechten definitief afgeschaft. De ambachtsheer bezat o.a. het recht tot het benoemen van de schout en schepenen. De feitelijke uitoefening van rechtspraak en bestuur was in

handen van de schout en schepenen. De schout als vertegenwoordiger van ambachtsheer en de schepenen als vertegenwoordiger van de bewoners. Schout en schepenen oefenden slechts de lage rechtspraak uit, daarbij konden geen zwaardere straffen dan boeten worden opgelegd. Aanvankelijk was het schoutambt een bijbaan. Zo was in de 16^e eeuw bijvoorbeeld de kastelein van herberg Het Root Hart tevens schout.

In Velsen vonden de bijeenkomsten van schout en schepenen plaats in het daartoe gestichte rechthuis op de plaats van het latere raadhuis aan de Torenstraat. In de loop der tijd kreeg de schout een bedrijfswoning het schoutshuis stond aan het z.g. "pleintje van Bresser" in Oud-Velsen.

Bij de verbreding van het kanaal in de zestiger jaren van de 20ste eeuw is dit huisje steen voor steen afgebroken en jaren later herbouwd langs het kanaal.

Op het informatiebordje dat sinds die tijd de gevel siert staat vermeld dat de schouten Abraham van Kalkar 1724 – 1758 en Jacobus van Kalkar 1759 – 1777 hier gewoond hebben. Abraham van Kalkar combineerde de functie van schout met die van bode en doodgraver.

Met dank aan de Werkgroep Straatnamen Onderzoek van de Historische Kring Velsen. Contactpersoon van de werkgroep is Erik Baalbergen, e-mail: velisena@quicknet.nl, website www.historischekringvelsen.nl

Bronnen: Secretariearchief Velsen; Albert Vrugt, "Inventaris van het archief van het Ambachtsbestuur van Velsen", 1999.

© 2007 Werkgroep Straatnamen Onderzoek van de Historische Kring Velsen.
Dit artikel mag uitsluitend gebruikt worden voor de rubriek Straat in Beeld in de IJmuider Courant en voor publicaties door de Werkgroep Straatnamen Onderzoek van de Historische Kring Velsen.

Opgesteld door Wim Sellen en Henk Boot; ontvangen dd. 4-dec-2006; redactie Erik Baalbergen